Галілей

Євген Плужник

От ликующих, праздно болтающих,
Обагряющих руки в крови
Уведи меня в стан погибающих
За великое дело любви.
М. Некрасов

Марусі Юрковій присвячую

По безмежних просторах знайома путь
Не втомила землю і досі,
Бо ось знову дощі ідуть,
Осінь.

І коли повз кав'ярні, де теплі огні,
В черевиках іду подертих,
Чогось раптом спокійно-спокійно мені —
Чи то жити, чи вмерти…

Ах, ця осінь!
Це з нею постійно так:
Стисне серце в малий кавалок,—
І ось дні —
Наче сірий тифозний барак,
А за вікнами плями галок.

Гей, спокійні, досвідчені! Всякі!
Ви!
Чиї щелепи мов обценьки!
Я тихенький, тихенький. Тихіш од трави…
Взагалі я дуже тихенький.

Не потрібно, звичайно, такої бридні

Тим, що мають нервову систему хорошу!
Ну, а я, хто обідає раз на три дні,
Інакше не можу!

Може, й справді такий обиватель я,
Що весь біль мій — пальто без вати;
Тільки ж, може, це з того, що я відтіля,
Де закон — не по разу вмирати!

Що я можу про себе сказати ще?
Бути щирим — не всім зуміти! —
Хіба те, що під сірим вечірнім дощем
Десь на розі вити б і вити.

Так, як виє на місяць голодний вовк,
Дужий пращур собаки!
Не замовк,
Не замовк,
Не замовк
Голос споминів всяких!

Крізь минуле і кожну хвилину нову,
Крізь кохання чую і книгу —
Ау-у! —
вовчий вигук.

Так, як виє дикун чорношкірий десь
У байдужі вуха природі…
Ах, я знаю, дикун той сховався увесь
В моїм серці насподі!

Так, як вили колись і мої діди,
Називаючи вий цей співом,
Коли співів чужих сліди
Заливали червоним пивом!

Гей!
Та тільки ж тихенький я…
І мені потихеньку вити
В мертві вуха нудних киян
Під осінній холодний вітер…

І такий я злиденний увесь,
І убого мені, убого…
І Тичина, і Рильський, й Олесь…
І нікого-нікого…

Ну кому розповім я про ранній біль
І про віру мою у біль цей,
Коли мрія загальна — щоб вісім неділь
Та на одному тижні зряду!

Та й не треба нікому ніяких слів:
Міліард дев'яносто чотири промови!
Головне — заробив і з'їв,
І щоб трошки здоровий!

Ну на чорта, встромившись в сівке пальто,
Комірком затуливши шию,
В гущу давніх повій і нових авто
Десь на розі безглуздо вию:

— Нехай буде воля твоя,
Часе мій,
На землі натомленій цій!
Комашинка маленька я
На твоїй байдужій руці…

Ой, упали ж та впали криваві роси
На тихенькі-тихі поля…
Мій народе!
Темний і босий!
Хай святиться твоє ім'я!

Хай розквітнуть нові жита
Пишним цвітом нової слави!
Гей, ти, муко моя свята,
Часе кривавий!

Убієнним синам твоїм І всім тим,
Що будуть забиті,
Щоб повстати в безсмертнім міті,
Всім

Їм —
Осанна!

Й раптом тиша мені незнана
Кривить сміхом покірний рот,—
Ах, і в серці гаряча рана —
Остогидлий всім анекдот!

Тоді бачу — в проваллях камінних
Чудернацький дикий танець!
І нікому ніхто не винен,
І давно вже з нас кожний — мрець!

Танці… злидні… карати… парфуми…
Гаманці…
Гаманці…
Гаманці…
Як до речі вигукують думи
Десь на розі старці!

Пруть до церкви, на смерть, в ресторани…
Жруть, торгують собою, плюють
В непромиті, неславлені рани,—
Живуть!

Гей, ти, вулице!
Потного м'яса
Безбережна, безкрая ріка!
Й над усім — два словечки з Тараса
І обмитий дощами плакат!

Ну кому це потрібно сьогодні?
Дурень той, хто ще й досі поет!
Вчора — модні частушки народні,
А сьогодні — уривки з старих оперет!

Ет!
Нічні пригоди ріжні
Напрочуд дивовижні!
О часе!
Часе мій!

Хоч ти почервоній!

Ах!
В яких таких словах,
В рядках, скажіть, яких
На розі днів моїх
Від болю закричу?
Мовчу.

І, як і всі, лечу
З землею в далечінь…
О серце, відпочинь! —
Закон.

Ти не одне — мільйон!
І не мільйон — світи
Палають до мети
Вогнем!

А щоб за сірим даєм
Десь обрій не загиб,
Попросимо підем —
Чи не допомогли б…
Homo sapiens я…

Хлип… хлип…
Дайте мені на хліб!
Кормителі!
Хай царствують ваші родителі
Вічно,
А я денно і нічно
За них
хлип… хлип…
Дайте мені на хліб…
Не минайте!

Темний я з болю — не бачу.
Радість останню трачу.
Чуєте: плачу —
Хлип…
Хлип…

Дайте мені на хліб
На шматочок…

Матінки, мене пожалійте,
Батечки, мене научіте,
Як його в світі жити
Мені…

О, ні!
Не копійки брудні!
Дайте шматочок щирости!
О, коли б серцем вирости
До безмежної,
як біль, тишини!

Але мовчки проходять вони,
Кожний кожному завше далекий…
І вже вечір вогкий догнив,
І не сплять лиш аптеки…

Та ще серця самотній стук…
І лягає мокрий туман
На безлюдний майдан,
На брук…

Звук
Кожного
Кроку
Мертвий такий,
Так наче збоку
Минулі віки —
Вулиць провалля чорне…

Знову самотність знайома горне
До себе мою утому…
Що ж, додому —
Забудеться!

Та чого ж тільки кожна вулиця
Серед ночі чужа й нова,
А до серця тихенько туляться

Незнайомі слова:

— Гей, ви, села! Забуті ниви!
Чи на лоні ж ваших годин
Десь розквіт хоч один щасливий,
Вашим болем прекрасний крин?

Що я знаю? Нічого не знаю!
Взагалі я не знаю нічого…
Ах, я тільки конаю
Убого…
Ах, я тільки бажаю
Одного:
Тишини! Хни…

Інтелігентщина ця вже!
Хоч би форма якась нова!
Просто завше
Нудні слова!

Кооператор один знайомий
(Сірий костюм, рукавички, бриль)
Говорив мені:
— Вам двадцять сьомий,
А ви й досі ще гниль!
Зрозумійте ж, що має рацію
Зараз бути лиш той,
Хто кохає кооперацію
Або має авто!
О!

А над містом пливуть тумани…
Орбітою лине Земля…
Як тихо безлисті каштани
Шумлять…

Десь зерно під ораним хутром
Вже, певно, рости почало…
А ніч так спокійно і мудро
До мене схилила чоло…

О ноче!
Ти чуєш, як стогне
Жадана моя тишина?
— Бо істини вічної вогник
Дорівнює жмені пшона!

О ноче!
А хто ж тому винний,
Що ближче, ніж вічність,— куліш,
І мрія буває — двогривений?
Чого ж ти мовчиш?

Чого не ричиш
Над нами
Громами
Так,
Щоб змішались докупи гами,
Щоб догори ногами
Все!

Хай тоді день несе
Зойки! Нехай ридають!
Може ж, хоч так пригадають,
Що серце в людини є!

Бачиш — гниє
І досі
На розі
Каліка безногий?

І це там, де усі дороги
У прекрасну ведуть далечінь?
Так з яких же таких причин
Простягає огризок людини руки,
Тільки що не хапає за брюки —
Кумедний такий!
А навколо плювки…
Бруд з усіх місць…
Певне, що нелегкий
Хліб
Їсть!

О!
Тож-бо й воно!

Ах, який це сюжет для кіно!
Які побутові трюки
Може дати, наприклад, безрукий,
Що з очима, повними муки,
Виє в пики фарбованих баб:
— Цигарки Гостабфаб!
Ех!

А ще краще сліпець біля тину,
Що, зігнувши дугою спину,
Виє кожну хвилину:
"У каміна".
А хвилина
Годину
Непомітно за руку веде...
І ніде
Не спочину!
Ніде
До загину...
Ніде!

І обличчя моє бліде
Не одягне ніколи усмішки,
Що бувала колись у людей
Над сторінками мудрої книжки...

Ах, ця мудрість!
Десяток слів.
Ну навіщо поеми й промови?
Головне — заробив і з'їв,
І щоб трошки здоровий!

І тоді вже, ноче, дивись —
Не врятують наради й накази,
Коли там, де серце колись,
Буде клаптик такої фрази!

І не вірю, не вірю — ні! —

Що сотворить добро недобрий!
І погасли по вікнах огні…
І туманиться обрій…

Місто спить.
І стоїть
На сторожі
Біля нього
Засмучена мить…
І болить,
І болить,
І болить…

Ой мій болю!
Ти днів моїх радосте!
В далечінь тебе час несе.
Може, там колись з тебе виросте
Виправдання за все!

О мій болю!
Єдиний!
Прекрасний!
Жертва моя далеким братам!
Там —
Біля ніг нової людини! —
Згасни
Коло радісних брам!

А я тобі дні віддам,—
Славлю тебе, великий!
Вірю — сльоза одинока каліки
Важить більш, ніж промови, баланси
і тисячі віршів і драм!

Там —
Вам,
Нам,
Тобі,
Мені, їм —
Гей —
Всім,

Всім,
Всім,—

Так буде:
Прийдуть дужі, щасливі люде;
А земля така й не така:
І машини прекрасні всюди,
Й без мозолів кожна рука.

І ось сядуть вони на квітчастих луках,
І розступиться час.
…І в крові, на Голгофі, в муках
узрять нас.

Тоді голос — від моря до моря:
— Що з вас кожний робив тоді,
Як творилося наше вчора
На землі, від крові рудій?

І ось вийдуть похмурі й скажуть:
— Ми
Не хотіли, щоб правду нашу
Витягали з пітьми!

Знали смак у коханні й лікері,—
Та чи винні ж у тім, скажіть,
Що не знали зовсім про двері,
Що вели за біжучу мить?

Ну, пороли там часом… Одначе
Не звертались ніколи на "ти"!
Й раптом крикне хтось нетерпляче:
— А женіть їх під три чорти!

Тоді вийдуть горді, мов льви!
І не я… і не ви…
Інші.
Скажуть:
— Ми ті,
Хто, вірні меті,
Йшли безупинно до неї! —

З темних проваллів на скелі круті,
Світлом безсмертним укриті,—
Гей, через кров, через трупи братів!
Кожний хотів
Перший меті
Кинуть під ноги лілеї!

Ми умирали за неї!
Ми убивали для неї!
Ми їй усе, що могли, віддали!
Так, наче кожен малий,
Очі у всіх змолодніють!
Благословенний, коли
Здійснену бачиш надію!

Хором земля й небеса:
— Благословенні довіку,
Хто себе кров'ю вписав
В книгу безсмертя велику!

Далі посунуть без ліку,
Збившись безглуздо докупи,
Трупи,
Яких я щодня зустрічаю
Після вечірнього чаю
На пішоході…
Годі!

Довго тягтиметься мить…
Вітер неначе безкрилий…
Потім до них: ідіть,
Бо не відали ви, що творили!

А після них…
Тоді…
Вийдемо ми, бліді…
Я і ті,
Хто зі мною…
Ті, що в житті
Похилились травою!
І бліденькі-бліденькі ми всі…

І такі якісь… непомітні…
А навколо у всій красі
Часи заповітні!

І, здається, спокійно-спокійно нам.
І сказати нам зовсім нічого…
Ах, що вічно щасливим братам
До нашого болю нічного!

І тоді говоритиму я
(Ой ти доле моя!) —
так приблизно:
— Не дивіться на нас так грізно!

Ми тихенькі, тихенькі…
Як шепіт трави…
Ми той гній, на якому ви
Виросли пізно.

Не герої, не жертви… ми так собі…
Ті сіренькі, маленькі люди,
В кого серця гарячий бій
Болем виснажив груди!

І боліло, боліло нам
Там…
в днях…
Ах!
Не треба!
Під наметом нового неба,
На просторах полів нових —
Нині відпускаєши рабів твоїх,
Часе!

Бо ми бачили муку твою —
І вірили в радість!
Бо ми бачимо радість твою —
Змучені…
І нам скажуть тоді: відпочиньте!

. . . . . .

Ах, ноче!
Вибач, що так охоче
Я розв'язав свого язика!
Це вже звичка в мене така —
Поговорити!

Та й не всім же діло робити:
Безробітний я третій рік —
От і звик.

І признатись — інтелігент...
Ну і всякі такі слова...
Та й до того ще на момент
Завернулась мені голова.

Це вже наслідок недокрів'я:
Небагато хліба в півфунті!
Пам'ятаєш таке прислів'я:
"Transit gloria mundi..."

А проте це, звичайно, дурниця!
Просто в серці мені убого.
Спіть спокійно, кому ще спиться,—
Тільки й всього!

Бо не стане чекати мить,
А то більше година,
Через те, що когось болить,
Що конає людина!

Та й нічого мені не треба!
Маю примус, ковдру й кімнату...
Навіть латку осіннього неба,
Димарями прип'яту!

І я зовсім, зовсім спокійний!
Ах, яка це безсмертна гармонія —
Революція, голод, і війни,
І маленького людського серця агонія!

Гей, ти, серце! Спокійно виконуй

Певну кількість ударів своїх!
Розподілено всім по закону
Біль і радість, утому і сміх!

І пливу я у безвість з Землею
По орбіті, що пише вона!
А над нею,
під нею,
за нею —
тишина,
тишина,
тишина…

А живу я на поверсі шостому,
І живу від доби до доби,
І живу я, звичайно, по-простому,
Так, аби…

Раз на тиждень виходжу з дому,
Одягнувши пальтисько руде,
Повз вітрини тягну утому,
Куди шлунок усіх веде.

Ставлю явку на біржі праці…
Й знов вертаюсь у свій куток,
Де без сну на твердому матраці
Передумано стільки думок,

Що, коли підійду серед ночі
До знайомого добре вікна,
Бачать болем засмучені очі
Тишину до останнього дна!

Місто спить. На покрівлі іржаві
Віє вітер туманом вгорі…
І, як в кожній культурній державі,
Де-не-де миготять ліхтарі…

Позіхаючи, ходять дозорці,
Людський сон стережуть і майно —
По їдальнях недоїдки порцій,

У вітринах калоші й вино!

А за стінами — з храпом і свистом
Сплять натомлені, потні, брудні,
Хто з прокльонами, з радістю, з хистом
Під майбутнє угноював дні!

І пливуть вони разом з землею
По орбіті, що пише вона…
А над нею,
під нею,
за нею —
тишина,
тишина,
тишина…

А там, вище, в безодні туманній,
В тишині, як на лоні мети,
В злотосяйнім блискучім убранні
Плинуть інші далекі світи…

І такий я маленький без краю…
І про біль свій кому розповім,
Що я з нього безглуздо конаю
У кутку на матраці твердім!

О далекі! Майбутнє безкрає!
Це для вас, о, я знаю, для вас
Свій терновий вінок посипає
Конфетті мій скривавлений час!

Й раптом ніч розриває на клоччя
Сміх не сміх і гроза не гроза —
Дика пісня, голодна і вовча:
Прокидається в місті базар.

І чиїсь закривавлені лапи,
Тіні творчої вічно руки,
Сіють рясно на дрантя й єдваби
копійки,
копійки,

копійки…

На посади… В церкви…
В ресторани…
Жруть… Кохають…
Крізь зуби плюють
В непромиті неславлені рани…
Живуть!

Поруч злиднів — карати, парфуми…
Гаманці…
Гаманці…
Гаманці…
Як до речі вигукують думи
Десь на розі старці!

Упаду на холодну підлогу,—
Сіро нидіє ранок в вікні,—
І молюся — не чорту! не богу! —
А очам моїх змучених днів!

О смутні і прекрасні довіку…
Через муку, утому і кров
Хай побачите справді велику,
Невмирущу, як вічність, любов!

А мені вже — нічого й нікого…
Як трава, я тихенький такий…
І до мене довірливо й строго
Посміхнуться далекі віки…

А вгорі, в далині, наді мною —
Неприступний для зору людей,
Оповитий віків тишиною —
Г а л і л е й.

Гей!
Герої!
Каліки!
Службовці!
Торговці!

Поетики!
А живіть собі, як вам бажається!
Через те, що —
ви чуєте? —
все-таки
о б е р т а є т ь с я!